

RECENSIONER

Nils-Arvid Bringéus: *Carl Wilhelm von Sydow som folklorist*. Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, Uppsala 2006. 280 s., ill. ISBN 91-85352-65-9.

Carl Wilhelm von Sydow som folklorist är inget outforskat område; därom vittnar de dryga tio sidorna litteraturhänvisningar i Nils-Arvid Bringéus nya bok med denna titel. Delvis har Bringéus arbetsinsats bestått av att sovra i, ordna och sammanställa relevanta delar av denna tidigare forskning. Till väsentlig del består materialet av beskrivningar och bedömningar av von Sydow som vetenskapsman. Detta kunskapsstoff har Bringéus ordnat och gjort överskådligt under rubriker som "Forskarkarriären", "Folkminnena", "De vetenskapliga nätverken" och "Några huvudfrågor i von Sydows forskning".

Utän att förringa detta arbete får man konstatera att Bringéus stora forskningsinsats inför denna bok är att han har gått igenom stora samlingar av von Sydows efterlämnade brev. I generösa citat ur breven får von Sydow själv kommentera inte bara barndomen och förhållandet till familjen och de två hustrurna (Anna, född Quennerstedt, död 1924, Greta, född Rappe) utan också avgörande skeden i yrkeskarriären. Presentationen av människan von Sydow, hans bakgrund, uppväxt och privatliv tecknar Bringéus i kapitlet "Den personliga bakgrunden".

von Sydows liv och gärning sammanfaller till stora delar med tillkomsten av den svenska folkminnesforskningen och i hans personliga agerande och ställningstaganden ligger en del av den ämneshistoriska förklaringen till att folkminnes- och folklivsforskning i Sverige blev ett akademiskt ämne och inte två. För förståelsen av denna process är det särskilt värdefullt att inte bara få det faktiska händelseförloppet redovisat, utan också få ta del av von Sydows personliga reaktioner och överväganden i hans brev till berörda.

Inte minst betydelsefullt är att boken innehåller en förteckning över Carl Wilhelm von Sydows av trycket utgivna skrifter, sammanställd av Eva och Jan-Öjvind

Swahn. Till stor del utgörs von Sydows skrifter av artiklar till uppslagsverk, recensioner av andras verk och inlägg i debatter. De rent vetenskapliga texterna är gärna kortare uppsatser. Tyvärr medgav inte von Sydows livslopp att han samlade sig till djupa och breda monografiska undersökningar.

I boken finns också avtryckt Max von Sydows kåseri om sin far, sagoberättaren, som han höll i Lunds universitets aula i samband med Folklivsarkivets 75-årsjubileum 1988. Boken är frikostigt illustrerad med fotografier ur von Sydows liv och porträtt på åtskilliga av de personer som omgav honom.

Nils-Arvid Bringéus bok *Carl Wilhelm von Sydow som folklorist* är en överskådlig faktasamling kring några viktiga inslag i den svenska etnologins tidiga ämneshistoria.

Ulf Palmenfelt, Visby

Kerstin Gunnemark: *Ung på 50-talet. Om förälskelser, mode och boende i en brytningstid*. Bilda Förlag, Stockholm 2006. 253 s., ill. ISBN 91-574-7767-1.

1950-talet var en tid då många för första gången fick ta del av det begynnande välfärdssamhället och det moderna livet med en högre bostadsstandard och ett större varuutbud än vad man upplevt tidigare. Det var också en tid med stor inflyttning till storstäder och andra tätorter, som kunde erbjuda fler arbetstillfällen och bättre utkomstmöjligheter än på landsbygden. Kerstin Gunnemarks bok *Ung på 50-talet* handlar om hur dåtidens ungdomar upplevde denna brytningstid. Boken är utgiven på Bilda Förlag, som specialiserat sig på produktioner inom folkbildning. *Ung på 50-talet* är ett resultat av en berättartävling, *Jag minns mitt 50-tal*, i regi av Bilda Förlag och Pensionärernas Riksorganisation. Deltagarna i tävlingen uppmanades att skriva om boende, tidstypiska föremål och ungdomsminnen från 1950-talet. Under våren 2005 mottog förlaget 140 bidrag från hela landet.

Ung på 50-talet har utformats med dubbelt syfte: dels ska boken kunna studeras av deltagare i studiecirklar, dels ska den kunna användas som kurslitteratur av etnologistuderande på grundläggande högskolenivå. Boken är rikt illustrerad med fotografier och tidningsurklipp från 1950-talet. På förlagets hemsida, www.bildaforlag.se, kan man kostnadsfritt ladda ner en utmärkt studiehandledning till boken.

De fem första kapitlen i boken har alla en likartad uppläggning. Valda delar av de insända tävlingsbidragen har sammanställts och grupperats under fem olika teman: Framtidstro, Mode, nöje och gemenskap, På upptäcktsfärd, Kärleken och Våra tidstypiska hem. Varje utdrag följs av en kort kommentar. Dessutom varvas kapitlen med korta årskrönikor, som återger stora och små händelser i Sverige och utomlands för varje år under 1950-talet. Här kan man t.ex. läsa att den 4 september 1956 räknas som den svenska televisionens officiella födelsedag, och att Sovjetunionen chockerade världen den 4 oktober 1957 genom att sända upp den första konstgjorda satelliten, Sputnik 1, i en bana kring jorden.

1950-talet präglades av en stark framtidstro trots oroväckande yttre tecken såsom stormakternas kapprustningar, Koreakriget och motsättningar mellan öst- och västmakterna. Människorna upplevde en tydlig utveckling mot bättre tider och högre levnadsstandard. Informanterna berättar visserligen om bostadsnöd, ensamhetskänsla och andra problem efter uppbrottet från den välkända hemmiljön och inflyttningen till det okända livet i storstaden, men svårigheterna var av övergående natur. Vissheten om att det snart skulle bli bättre, gjorde det lättare att uthärda strapatserna. För många gick en dröm i uppfyllelse när man kunde flytta in i en modern lägenhet med en dittills okänd bostadsstandard: centralvärme, varmvatten, badrum och kök utrustat med rostfri diskbänk, elektrisk spis och kylskåp. Lägenheten skulle naturligtvis möbleras med moderna möbler. Mot slutet av decenniet gjorde teven sitt intåg och fick en central plats i vardagsrummet.

Lördagskvällar lockade biografier och dansbanor. I storstäderna fanns många dansställen, mer eller mindre fina, många populära artister och många musikstilar. På danskvällar stiftade man nya bekantskaper och träffade kanske sin tillkommande. Ungdomarna var modemedvetna och kände vikten av vårdat utseende och moderiktig klädsel, även om flickorna ibland av ekonomiska skäl själva sydde sina finkläder. Den tilltagande motorismen gav nya möjligheter att använda semestern till upptäcktsfärder inom och utom landet. I

början av decenniet kunde man nöja sig med cykel eller moped, men senare utsträcktes färderna med motorcykel eller bil. Turistresor med buss gav också en möjlighet att vidga horisonten.

Bokens andra del är mer teoretiserande. I kapitlet *Berättade liv* framhåller Gunnemark att de insända bidragen till berättartävlingen inte ska betraktas som memoarer utan som självbiografiska berättelser eller minnesbilder med tonvikt på ungdomstiden med dess upplevelser och förväntningar. Gunnemark använder sig av Bruno Latours aktör- och nätverksteori, enligt vilken individer och ting bildar nätverk av kortare eller längre varaktighet. Aktörerna och tingen, som de förra omger sig med och växelverkar med, kallas med ett gemensamt namn *aktanter*. Nätverk med aktanter bildas, består och upplöses i ett kontinuerligt förlopp.

I kapitlet "50-talet – retrovågens gigant" diskuterar författaren varför just 1950-talet har kommit i fokus för allmänhetens intresse. Det var nämligen först på 90-talet som det växande intresset för 50-talet blev märkbart. Tidigare hade 50-talet betraktats som förlegat och ointressant. Enligt Gunnemark beror den ändrade inställningen på det materiella källäget. Tillgången på tidstypiska föremål är god, och formspråket är lätt att känna igen. Här skulle man kanske tillägga, att det också finns en talrik och välutbildad generation av människor, som gärna vill blicka tillbaka på och återuppliva sin ungdomstid på 50-talet.

I det sista kapitlet "En etnologs berättelse" bidrar författaren med egna upplevelser på 50-talet och skildrar sitt arbete med 50-talsminnen som etnolog och cirkelledare och genom grundandet av Kortedala Museum. På 1950-talet utvecklades Kortedala till en mönsterstadsdel i Göteborg, en motsvarighet till Vällingby i Stockholm.

Gunnemarks deklarerade mål med boken *Ung på 50-talet* är att inspirera till självbiografiskt berättande och till diskussioner med jämförelser i tid och rum. Detta mål har uppnåtts i rikt mått. Men *Ung på 50-talet* kan även betraktas som ett intressant bidrag till den etnologiska forskningen om vardagslivets minnen med användning av självbiografiskt berättande, här förknippat med miljöer och rekvisita från 1950-talet.

I bokens "Epilog" återges det vinnande bidraget till berättartävlingen. Det avslutas med orden:

För mej framstår 50-talet i dag som en mycket bra tid. Det fanns framtidsutsikter för den som ville framåt. Industrialismen blomstrade. Europa började öppna

sig. Människorna hade fått det bättre. Statarsystemet var avskaffat. Ja, ljuvliga ungdom dej har jag kvar, som värme i hjärtat på äldre dar.

Ja, varför stoppade man inte utvecklingen på 1950-talet, när allting var så lagom bra på alla sätt? Men utvecklingen kan som bekant inte stoppas. Den rusar vidare i allt hastigare tempo, till synes med en naturlags obönhörlighet. Kerstin Gunnemarks bok ger emellertid läsaren en välkommen anledning till att stanna upp en stund och reflektera över levnadsförhållanden och attityder i en brytningstid som inte är så förfärligt avlägsen.

Ung på 50-talet är kanske av störst intresse för just dem, som var unga på 1950-talet, men boken kan också rekommenderas en yngre läsekrets, som vill fördjupa sig i hur ungdomar upplevde och gestaltade tillvaron för ett par generationer sedan.

Gullan Gerward, *Öddkra*

Liisa Ängquist: *Dansa ungdom – en etnologisk studie*. Studentlitteratur, Lund 2006. 129 s. ISBN 91-44-00711-6.

Detta är en liten och tunn bok i meningen att den är på ungefär 130 sidor. Trots sitt lilla omfång är den inte helt lättsmält. Det bästa i boken, i mitt tycke, är beskrivningarna av dansandet och återgivandet, berättandet om hur ungdomarna själva uttrycker sig om sitt dansande, både i ord och i rörelser. Här känns det som om Liisa Ängquist är på rätt plats. Hon ser ungdomarna dansa och lyssnar på och skriver ned deras berättelser så att det blir intressant för oss andra, som tyvärr alltför sällan befinner oss i dessa miljöer.

En annan del av boken som sticker ut i positiv mening är när Ängquist går igenom olika pedagogiska influenser och deras kopplingar till dansundervisning. Detta är intressant, inte minst när det handlar om att lära sig dansrörelser via film i stället för i direkt interaktion med andra människor. Den stora missen författaren gör är att inte skilja på formell, formaliserad och informell utlärnning/inlärnning. Då hade detta kunnat bli en riktigt spännande text. I stället blandas det informella dansgolvet och de mer formaliserade regler och normer som gäller för dansscenen och danskurserna ihop på ett inte alltför tydligt sätt.

I undertexten finns tyvärr en alltför oreflekterad syn på dans och dansande liksom på tradition och kultur. I och för sig är det bra med en text som skapar fler nya

frågor än den ger svar, men då får det inte bli så att läsaren börjar undra vad författaren står för. Meningar som ”den kubanska salsans genuina danstradition” eller ”den autentiska orientaliska dansen” gör mig orolig. Och vad är ”traditionellt dansande” i förhållande till otraditionellt dansande? Innebär att något ”placeras i den kontext där de hör hemma” att det finns något absolut rätt när det gäller kulturella konstruktioner? Vidare kan man undra vad som skiljer och vad som förenar det ”traditionella folkliga” gentemot ”de traditionella folkdanserna” i Ängquists tänkande?

En av lärarna som Ängquist har intervjuat ”tycker det är knepigt med ’det där kulturarvet du vet’”. Vilket verkar stämma in även på Ängquist, som också har problem med kultur, arv och tradition. Det finns å andra sidan antydningar om möjligheter att göra intressanta kopplingar som inte tas tillvara, exempelvis när ungdomslagets dansande i skogsglantan på 1800-talet förlängs till ravepartyn i skogen på 2000-talet. I stället förirrar sig författaren bland träden och påstår att ”dansrörelserna är en hybridisk blandning av det mesta” och att ”Bounce blandar de flesta dansgenrer”. Så är det knappast, åtminstone har inte jag sett en sådan blandning hos Bounce eller i något annat danssammanhang. Det finns blandningar och intertextualitet men inte av ”allt” på en gång. Sedan undrar jag om det verkligen finns någon ”forna tiders renodlad stildans” som Ängquist påstår? Hon säger också att ”den ’rena’ stilen tillhör modernitetens barndom”. Var vi än förlägger denna barndom har vi alltså en ren stil där, vad nu det innebär? För övrigt används ibland stil och genrer som näst intill synonyma begrepp, vilket inte gör det lättare att förstå vad som menas.

För mig finns inte någon ren kultur, inget ”autentiskt” eller ”genuint” i den mening som påstås i den här boken, utan snarare är det normala, åtminstone i danssammanhang, att blanda inlärld kunskap med intryck från olika håll med egna idéer. Alla kulturer och traditioner är mer eller mindre hybrider och synkretiska, och inte statiska över tid och rum; man kan inte blanda allt på en gång. Och multikulturella elever, vad är det?

Följande påstående är det på många sätt lättare att hålla med om. ”Säkerligen förändras traditionerna successivt till både form och innehåll för att passa in i vår senmodernitet, men just denna flexibilitet kan förvisso vara nödvändig för att traditionerna ska överleva. /.../ Reproduktionen uppvisar alltid en viss form av bearbetning eller omarbetning av den ursprungliga erfarenheten.” Det senare med hänvisning till Lev Vygotskij. Här